

Yngst publikum på kino, eldst på opera

Det er helst kvinner som går på teater, opera og klassiske konserter. Menn foretrekker idrettsarrangementer. Mens kinopublikum har lavest gjennomsnittsalder, er den høyest blant operapublikummet. I valg av bøker er kvinner mest interessert i norske forfattere. Fremdeles er det få kvinner over 66 år som bruker Internett, viser kultur- og mediebruksundersøkelsene.

Alder, utdanning og ikke minst kjønn har betydning for hvilke kulturtilbud vi velger, viser kulturbruksundersøkelsene. Blant kvinner er andelen som benytter seg av de fleste kulturtilbudene i løpet av et år, atskillig høyere enn blant menn. Dette gjelder folkebibliotek, teater, kunstutstillinger, klassiske konserter, ballett-/danseforestillinger og tros-/livssynsmøter. Forskjellen har holdt seg nokså stabil fra begynnelsen av 1990-tallet og fram til i dag. Bare på idrettsarrangementene er menn mer aktive tilskuere enn kvinnene. Også denne forskjellen har holdt seg stabil i de seinere åra.

Derimot er andelen kvinner og menn som går på kino i løpet av et år, nokså identisk. Den økningen som har funnet sted de seinere åra, gjelder derfor begge kjønn. I tillegg til kino gjelder det både populærkonserter, klassiske konserter og ballett-/danseforestillinger. For klassiske konserter var økningen mest påfallende i første del av 1990-tallet. Besøk på folkebibliotek har økt blant kvinner, men ikke blant menn.

Færre opptrer selv eller spiller et instrument

I Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2004 oppga 31 prosent av befolkningen at de driver med egenaktivitet innenfor kultur. I 1994-undersøkelsen var andelen 35 prosent. Egenaktivitet betyr enten at de har opptrådt på et musikk- eller teaterarrangement, har utstilt en eller annen form for bildekunst eller kunsthåndverk de siste to åra, eller spiller et musikkinstrument regelmessig. Både menn og kvinner deltar mindre aktivt. Det er likevel kvinner som er de mest aktive; 35 prosent av kvinner oppga kulturell egenaktivitet i 2004. For menn var tallet 28 prosent.

Symfonikonerter er populære

I 1990 ble det holdt litt under 300 symfonikonerter i Norge. I 1997 var tallet økt til drøye 400, og ytterligere til nesten 700 konserter i 2006. Mens publikummet på symfonikonerter var på om lag 220 000 i 1990, økte tallet til 392 000 i 2006 (Kulturstatistikk 2006).

Økningen finner vi igjen i publikumstallene. Mens 27 prosent oppga at de hadde vært på konsert med klassisk musikk, samtidsmusikk, kirkemusikk eller korkonserter i 1991, var andelen 35 prosent i 2004 (Vaage 2005). Blant kvinner var andelen størst, 41 prosent, mens den var 29 prosent blant menn. Blant de unge, aldersgruppa 16-24 år, hadde 24 prosent vært på slike konserter de siste tolv månedene i 1991, mot 28 prosent i 2004. Konsertbesøk totalt viser at 48 prosent av befolkningen hadde vært på en konsert de siste tolv månedene i 1991. Andelen økte til 61 prosent i 2004 (Vaage 2008).

Odd Frank Vaage



Odd Frank Vaage er statistikkrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for leveårsstatistikk. (ova@ssb.no)



Flere går på teater

Også teatertilbudet når ut til flere enn før, viser kulturbruksundersøkelsene. Andelen som har sett en teater-, musikal- eller revyforestilling siste året, har økt fra 44 prosent i 1991 til 49 prosent i 2004, henholdsvis 42 prosent for mennene og 56 prosent for kvinnene. Økningen i andel som går på teater, musikal eller revy, gjelder begge kjønn. Blant de unge har det ikke vært noen økning i teaterbesøket fra 1991 til 2004. 48 prosent i aldersgruppa 16-24 år hadde vært på slike forestillinger de siste tolv månedene begge åra.

Forestillinger ved institusjonsteatrene økte også noe i antall på 1990-tallet, særlig fra 1980 til 1993, men tallet gikk noe ned fram til 1997. Seinere har det økt igjen, og var på om lag 9 400 forestillinger i 2006.

Menn velger idrett uansett utdanning

Menn og kvinner velger forskjellige kulturtilbud uansett utdanningsgrad, viser Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2004. For besøk på idrettsarrangement er det systematisk høyere tall for menn enn for kvinner på alle utdanningsnivåer. Særlig er forskjellen stor blant dem med kort videregående utdanning. Det motsatte finner vi for folkebibliotek, teater/musikal/revy, tros-/livssynsmøte og ballett/dans. Her er kvinnes andel blant besøkende høyere enn menns andel, på alle utdanningsnivåer.

Kinopublikum er yngst ...

Gjennomsnittsalderen i hele befolkningen, regnet fra 9 til 79 år, har i hele perioden fra 1991 til 2004 ligget noe over eller under 39 år. Gjennomsnittsalderen for dem som går på kino i løpet av et år, har derimot ligget mellom 31 og 32 år fra 1991 til og med 2000. I 2004 økte den til 33,5 år. Likevel har kinopublikummet den laveste gjennomsnittsalderen blant brukere av alle kulturtilbud. Idrettsarrangementer, populærkonserter og ballett-/danseforestillinger har hatt et publikum med gjennomsnittsalder under 35 år, unntatt i 2004. Da økte gjennomsnittsalderen for alle kulturtilbudene, til tross for at befolkningens gjennomsnittsalder var lavere i 2004 enn i 1997.

... og operaelskere er eldst

Opera/operette samler det eldste publikummet, som gjennomsnittlig er over 49 år, i alle undersøkelsene. Nest eldst er publikum på klassiske konserter (42 år) og kunstutstillinger (41år). Også for disse tilbudene var gjennomsnittsalderen høyere i 2004 enn i noen av de tidligere undersøkelsene. Alle disse tallene tyder på at de godt voksne i stadig større grad gjør seg gjeldende som brukere av kulturtilbud.

På alle alderstrinn fra 25 år og oppover er andelen kulturbrukere mye større blant dem med høy utdanning enn dem med lav utdanning. Dette gjelder så godt som alle kulturtilbud. For eksempel hadde kun 2 prosent av dem med lavest utdanning i alderen 67-79 år vært på opera eller operette de siste tolv månedene i 2004. I den samme aldersgruppa hadde 26 prosent blant dem som hadde utdanning utover videregående skole, vært på opera/operette. I aldersgruppa 25-44 år hadde 24 prosent blant dem med lavest utdanning vært på kunstutstilling de siste tolv månedene, mens andelen var 57 prosent blant dem med utdanning utover videregående skole.

Teknikk for menn, kunst for kvinner

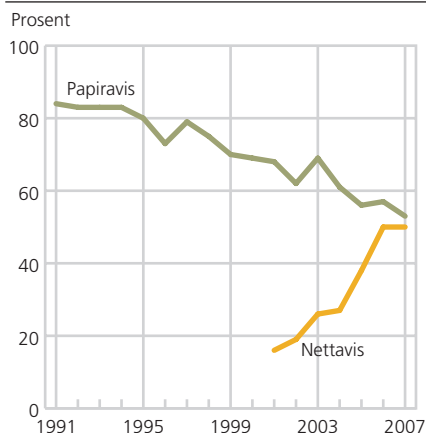
Besøkstall på norske museer har forandret seg nokså lite fra 1991 til 2004, og andelen har ligget mellom 41 og 45 prosent per år i denne perioden. I 2004 var den på 42 prosent. De som har besøkt museum de siste tolv månedene, har gjennomsnittlig gjort det 2,5 ganger i 1991 og 2,9 ganger i 2004.

Om lag tre av fire museer i Norge er kulturhistoriske museer (Pettersen 2006). Dette gjenspeiler seg i brukertallene. Folkemuseer/bygdetun er de museene som oftest er besøkt. Denne tendensen har holdt seg i hele perioden fra 1991 og framover (Vaage 2005). Men det er også i denne gruppa av museer at nedgangen har vært mest påfallende. I 1991 hadde 39 prosent, og 45 prosent i 1994, vært på slike museer sist de var på museum. I 2004 var andelen 29 prosent.

Dernest kommer tekniske museer, med 16 prosent besøkende i 1991 og 20 prosent i 2004. Naturhistoriske museer hadde 14 prosent av museumspublikummet i 1991 og 18 prosent i 2004. Kunstmuseene hadde en andel på 12 prosent i 1991 og 14 prosent i 2004.

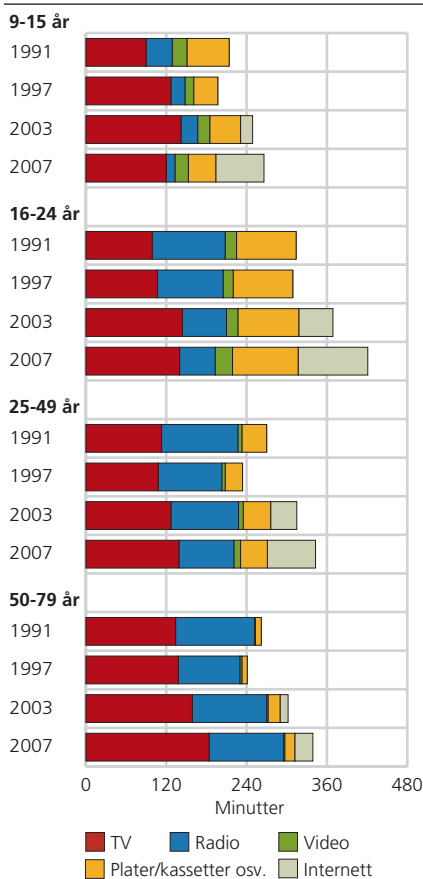


Figur 1. Andel som har lest papiravis og internettutgave av papiravis en gjennomsnittsdag, alder 16-24 år. 1991-2007. Prosent



Kilde: Mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2. Tid brukt til ulike elektroniske massemedier en gjennomsnittsdag, fordelt på alder, 1991, 1997, 2003 og 2007. Minutter



Kilde: Mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Mens menn i større grad velger å gå på tekniske museer, velger kvinner heller kunst. Denne tendensen har holdt seg i hele perioden fra 1991. Blant menn har det likevel vært en viss økning i interessen for kunstmuseer. Og begge kjønn har i omtrent like stor grad gått på naturhistoriske museer og arkeologiske museer.

Medieverdenen: Trykte aviser taper terreng

Antallet eksemplarer av dagsaviser per 1 000 innbyggere økte jevnt gjennom 1980-tallet. Denne økningen skjedde parallelt med økningen i antallet husholdninger, mens antallet eksemplarer per husholdning økte mer beskjedent. I 1992 hadde vi det høyeste tallet, med 688 aviser per 1 000 innbyggere. Etter 1992 har tallet sunket temmelig jevnt, til tross for at antallet husholdninger har fortsatt å vokse. I 2007 var nettoopplaget per 1 000 innbyggere nede i 472.

Det har samtidig vært en nedgang i andelen som leser avis per dag. I 1991 var det flere avislesere enn fjernsynsseere. Avisen var dermed det mest brukte mediet. Slik er det ikke lenger. I løpet av de siste 15 åra har andelen avislesere sunket fra 84 prosent til 72 prosent, det vi si med 12 prosentpoeng. Denne nedgangen har vært gradvis, men har særlig vært tydelig fra 1998 og framover. I de siste åra har lesing av nettaviser vært stadig økende. 34 prosent leste nettutgaver av aviser en gjennomsnittsdag i 2007 (Vaage 2008).

Unge velger nettaviser

Blant unge var det en nedgang i andelen avislesere per dag fra 84 prosent i 1991 til 53 prosent i 2007 (figur 1). Om lag 50 prosent i denne aldersgruppa leste internettutgaver av papiraviser en gjennomsnittsdag i 2007. Andelen var 16 prosent i 2001. For denne aldersgruppa er det altså tydelig at nettavisene har fått et kraftig gjennomslag.

Sterk vekst for nye medier

Bruken av både aviser og radio synker. Dette kan ha sammenheng med at nye medier har hatt betydelig innpass på markedet de seinere åra. I 1995 var det 9 prosent som brukte hjemme-PC en gjennomsnittsdag. I 2007 var andelen økt til 56 prosent.

Internett ble i 2000 brukt av 7 prosent av befolkningen en gjennomsnittsdag. Her er all internettbruk medregnet, uansett hvor bruken fant sted. I 2007 var andelen brukere per dag økt til 66 prosent. Den er altså mer enn åttedoblet på seks år (Vaage 2008).

Stadig flere kvinner bruker PC hjemme

Både kvinner og menn bruker oftere Internett og hjemme-PC i 2007 (63 prosent menn og 50 prosent kvinner) enn i 1994 (16 prosent menn og 6 prosent kvinner). Selv om kvinnene har nærmet seg mennene, er det fremdeles store kjønnsforskjeller. Det er særlig blant de eldre at forskjellen er stor. Blant personer i alderen 67-79 år var det i 2007 29 prosent menn og 14 prosent kvinner som brukte hjemme-PC per dag.

Hjemme-PC-bruken har økt i alle aldersgrupper fra 1994 til 2007. Økningen har vært størst i aldersgruppene 16-24 år og 25-44 år. 9-15-åringene var de mest aktive brukerne i siste halvdel av 1990-tallet, men seinere er det de unge og de unge voksne som har blitt de mest aktive. Blant de eldre var det svært

liten økning i bruken på 1990-tallet, men fra 2003 og framover har bruken tatt seg noe opp.

Internett og TV populært blant barn

For 9-15-åringene har det vært en betydelig økning i bruken av tid foran fjernsynet. Samtidig lytter de mindre på radio. Det er også færre søm hører på plater/kassetter. Videobruken har heller ikke økt i omfang (figur 2). Totalt sett har disse endringene ført til en nedgang i tida som brukes til de tradisjonelle massemediene i denne aldersgruppa, fra 3 timer og 34 minutter i 1991 til 3 timer og 14 minutter i 2007. Tiden til elektronisk mediebruk er likevel på over 4 timer i 2007. Dette skyldes bruken av Internett, som ikke eksisterte i 1991, og som var svært lite utbygd i 1997.



Figur 2 viser tida brukt til ulike elektroniske medier per dag blant noen utvalgte aldersgrupper, i åra 1991-2007. Noe av økningen i tida foran fjernsynsskjermen skyldes at målemetoden for dette mediet ble forandret fra 1999. Dette har medført at tida til fjernsynsseing økte gjennomsnittlig med om lag 10 minutter.

Blant de godt voksne og de eldre er det små endringer. Det har vært en betydelig økning i tida tilbrakt foran fjernsynet i løpet av disse åra. Radiolyttingen har derimot holdt seg nokså stabil. Alt i alt brukte godt voksne og eldre de tradisjonelle elektroniske medietilbudene mye mer i 2007 enn i 1991. I tillegg kommer internettbruken, som fremdeles ikke er så stor som for den yngre delen av befolkningen.

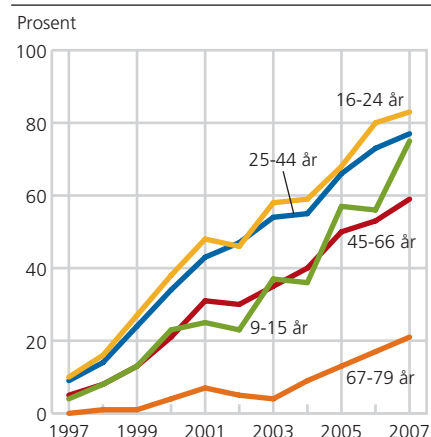
Store aldersforskjeller

Figur 3 viser at de er stor forskjell mellom de ulike aldersgruppene i bruken av Internett. Aldersgruppene 16-24 år og 25-44 år har i hele perioden 1997-2007 vært de mest aktive brukerne. Barna og voksne i alderen 45-66 år har også fulgt hverandre fra år til år, men har ligget på et noe lavere nivå enn de unge. Nederst ligger de eldre, i gruppa 67-79 år. Der har utviklingen gått sakte, og de ligger fremdeles langt under de andre aldersgruppene i internettbruk. Mens det i gruppa 16-24 år var 83 prosent som brukte Internett en gjennomsnittsdag i 2007, var andelen 21 prosent blant de eldre. Blant eldre kvinner var andelen så lav som 16 prosent.

Varierer med utdanning

Det har vært og er fremdeles tydelige forskjeller i internettbruken når det gjelder alder og utdanning. I 1997 brukte 3 prosent av personer med utdanning på ungdomsskolenivå Internett daglig. I gruppa med lang universitets- eller høgskoleutdanning var andelen 14 prosent. I 2000 var forholdet 15 prosent

Figur 3. Andel som har brukt Internett en gjennomsnittsdag, etter alder. 1997-2007. Prosent



Kilde: Mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

mot 43 prosent, og i 2007 var forholdet 43 prosent mot 84 prosent. Dette viser at forskjellen mellom de to utdanningsgruppene har minket, men at den fremdeles er temmelig stor.

Like mye TV-titting

Til tross for økt tilgang til fjernsynskanaler og flere kanaler som sender programmer døgnet rundt, ser vi ikke mer på TV. I 1991 var det 5 prosent som hadde parabolantenne i husholdningen, og 29 prosent hadde kabelanlegg. Disse tallene har økt til henholdsvis 34 og 50 prosent i 2007. Andelen som ser fjernsyn en gjennomsnittsdag, var 81 prosent i 1991 og 82 prosent i 2007, altså en ubetydelig endring. De seinere års undersøkelser viser at menn bruker noe mer tid foran TV-skjermen enn kvinner (Vaage 2008).

Mindre radio, mer CD og MP3

Interessen for radioen har ikke økt, til tross for økt tilbud på kanaler og sendetid. Det har vært en nedgang i andelen som hører på radio en gjennomsnittsdag, fra 71 prosent i 1991 til 53 prosent i 2007, mens tida vi bruker når vi lytter på radio har holdt seg noenlunde konstant de seinere åra (Vaage 2008).

I 1992 ble det solgt 9,9 millioner musikkfonogram (CD-er, plater, kassetter eller MP3-spillere). Salget nådde sin topp i 2002, med om lag 14,8 millioner. I 2006 sank salget til om lag 10,3 millioner. 37 prosent oppga at de lyttet på CD-er, plater, kassetter eller MP3-spillere en gjennomsnittsdag i 1996. I 2002 var andelen 49 prosent, men den sank til 43 prosent i 2007, en andel som er lik for kvinner og menn.

Unge er den aldersgruppa som i størst grad lytter på slike musikkavspillinger. Hele 41 prosent av unge hadde lyttet til MP3-spiller en gjennomsnittsdag i 2007.

Flere boklesere ...

I 1991 var det 24 prosent som oppga at de leste bøker på fritida en tilfeldig valgt dag. Andelen sank til 17 prosent per dag i 1997, men har så økt og har kommet opp i 23 prosent i 2007, henholdsvis 18 prosent blant menn og 27 prosent blant kvinner. Blant dem som leste bøker, var det 67 prosent som leste en roman eller novellesamling. Blant kvinnelige boklesere var det 73 prosent som leste denne typer bøker en gjennomsnittsdag, mens andelen var 58 prosent blant mannlige lesere. Menn leste mer faktabøker enn kvinner (Vaage 2008).

... men ikke blant de unge

De unge leser i mindre grad bøker nå enn de gjorde før. I 1991 var det 28 prosent i aldersgruppa 16-24 år som hadde lest bøker på fritida en gjennomsnittsdag. Bruk gjerne tida I 2007 var andelen sunket til 18 prosent. Den økningen som har funnet sted for boklesing de seinere åra for befolkningen som helhet, gjelder ikke for de unge.

Kvinner foretrekker norske forfattere

I 2006 leste 24 prosent av befolkningen bøker en gjennomsnittsdag. Tallet omfatter lesing på fritida; bøker som brukes i forbindelse med arbeid, skole eller annen utdanning er ikke tatt med. Går vi 16 år tilbake, var leserandelen også på 24 prosent. Nivået er altså det samme. Likevel har det vært klare endringer i denne perioden. Andelen lesere sank på 1990-tallet og var helt nede





i 17 prosent i 1997. Deretter har det vært en nokså jevn stigning igjen (Vaage 2008).

2004-undersøkelsen og de tidligere kulturbruksundersøkelsene viser at det i særlig grad er kvinner som leser bøker som opprinnelig er skrevet på norsk. Menn leser i større grad enn kvinner litteratur som opprinnelig er skrevet på angloamerikansk og utenomeuropeisk språk. Unge og særlig eldre boklesere er de gruppene som i størst grad leser litteratur som har norsk som originalspråk. De unge leserne er i størst grad opptatt av angloamerikansk litteratur. De godt voksne er dem som helst leser annen nordisk litteratur.

Menn leser i større grad enn kvinner bøker som er kjøpt i bokhandel eller bøker fått i gave. Kvinner leser i større grad enn menn bøker som er kjøpt gjennom bokklubber, eller bøker som er lånt av andre personer (Vaage 2007).



Flere bøker – færre bibliotek

Antallet skjønnlitterære bokutgivelser har variert en del de siste 20 åra. Det var en betydelig økning fra 1986, da det var 903 utgivelser, til 2 037 utgivelser i 1995. Deretter var det en liten nedgang, til 1 892 skjønnlitterære bokutgivelser i 1999. Siden har det økt igjen, og i 2006 var det 2 337 bokutgivelser.

De seinere åra har det også vært en nedgang i antall utlån per innbygger i folkebibliotekene. Mens det i 1992 var 4,9 utlån per innbygger per år, sank tallet til 3,6 i 2007. Og fra 1993 til 2005 har antall folkebibliotek sunket fra 1 184 til 815 (Kulturstatistikk 2006). Dette kan muligens være med på å forklare utlånsnedgangen.

Datagrunnlaget

Kultur- og mediebruksundersøkelsene er intervjuundersøkelser med et landsrepresentativt utvalg i alderen 9-79 år, om tilgang til og bruk av kultur- og massemedietilbud. Undersøkelsen om mediebruk gjennomføres hvert år. Undersøkelsen om kulturbruk gjennomføres hvert fjerde år.

Kulturstatistikken gis ut hvert år og gir en oversikt over tilgjengelig statistikk for ulike områder innenfor norsk kultur. Tallene er hentet fra mange kilder: Statistisk sentralbyrå, andre offentlige organisasjoner og interesseorganisasjoner.

Ferieundersøkelsene er årlige intervjuundersøkelser med et landsrepresentativt utvalg i alderen 16-79 år om nordmenns ferievaner.

Flere kvinner med i Idrettsforbundet

Antall medlemskap i Norges Idrettsforbund økte jevnt fra om lag 1,4 millioner i 1980 til 1,9 millioner i 1998. Deretter har tallet variert noe. I 2006 hadde forbundet om lag 1,7 millioner medlemmer. I 1980 utgjorde kvinner 34 prosent av medlemmene. I 2006 var kvinnenes andel om lag 40 prosent (Kulturstatistikk 2006).

I 1991 oppga 27 prosent av befolkningen at de hadde deltatt på et idrettsarrangement i løpet av de siste to åra. Andelen økte til 29 prosent i 2004. Blant menn var andelen 34 prosent, blant kvinner 23 prosent. Blant ungdom var det i 1991 40 prosent som hadde deltatt på idrettsarrangement de siste to åra. I 2004 var andelen steget til 50 prosent (Vaage 2005).

Kultur også på reise

SSBs ferieundersøkelser viser at det i de seinere åra har vært en viss økning i nordmenns ferieaktivitet. Mens vi i 1994 i gjennomsnitt hadde omtrent 14 overnattinger på feriereiser siste år, var antallet overnattinger 16 i 2007. Overnattingene har økt for både menn og kvinner, men kvinner hadde i 2007, som i alle tidligere målinger, flere overnattinger enn menn. I 2007 var tallet 14,9 for menn og 17,6 for kvinner.

Vi viser en ganske betydelig kulturaktivitet når vi reiser til utlandet. I 2004 hadde 24 prosent av den norske befolkningen vært på museum, utstilling, kunstgalleri eller lignende i utlandet i løpet av de siste tolv månedene. I 2000 var tallet 27 prosent, og 20 prosent i 1991.

En betydelig andel nordmenn går også på konserter eller andre musikkarrangementer når de er i utlandet. Andelen som hadde gjort det de siste tolv månedene, var 12 prosent i 2004, mot 8 prosent i 1991. Det er ikke noen store kjønnsforskjeller for deltakelse på ulike kulturtilbud i utlandet. Det er likevel en liten tendens til at kvinner i større grad går på teater, musikaler, museer, utstillinger og så videre, mens menn velger idrettsarrangement – også når vi er på reise.

Referanser

Kulturstatistikk 2006, NOS D 302, 2007, Statistisk sentralbyrå.

Pettersen, Stein Ove (red.) (2006): *Kulturstatistikk 2004*, Statistiske analyser 76, Statistisk sentralbyrå.

Vaage, Odd Frank (2005): *Norsk kulturbarometer 2004*, Statistiske analyser 73, Statistisk sentralbyrå.

Vaage, Odd Frank (2007): *Kultur- og norsk mediebruk i forandring. Bruk av kulturtilbud og massemedier fra 1991 til 2006*, Statistiske analyser 95, Statistisk sentralbyrå.

Vaage, Odd Frank (2008): *Norsk mediebarometer 2007*, Statistiske analyser 96, Statistisk sentralbyrå.